

Znaczenie płynności finansowej w zarządzaniu przedsiębiorstwem w sytuacjach kryzysowych

Sylwia Kowalska*

Streszczenie: W gospodarce rynkowej, w której nieustannie wzrasta konkurencja, zachowanie płynności finansowej ma ogromne znaczenie dla zapewnienia kontynuacji działalności. Z tego powodu badanie i ocena płynności finansowej należy do najistotniejszych działań zarządzających przedsiębiorstwem. Celem badawczym artykułu było ukazanie roli i znaczenia płynności finansowej w zarządzaniu przedsiębiorstwem w sytuacjach kryzysowych na przykładzie wybranej spółki X w latach 2008–2010. Kryzys finansowy zapoczątkowany w 2007 roku dotknął gospodarki krajów na całym świecie, w tym również przedsiębiorstwa w Polsce. Nastąpiło spowolnienie rozwoju gospodarczego. Wiele przedsiębiorstw stanęło na skraju bankructwa. Istotnym narzędziem wspomagającym zarządzanie w sytuacjach kryzysowych stała się, będąca częścią analizy wskaźnikowej, ocena poziomu płynności finansowej, której przedmiotem jest badanie zdolności regulowania bieżących zobowiązań danego przedsiębiorstwa. Odpowiednio dobrane wskaźniki pozwalają ukazać i obiektywnie ocenić faktyczny stan przedsiębiorstwa.

Słowa kluczowe: płynność finansowa, kontynuacja działalności, kryzys finansowy; konkurencja

Wprowadzenie

W gospodarce rynkowej, w której nieustannie wzrasta konkurencja, zachowanie płynności finansowej ma ogromne znaczenie dla zapewnienia kontynuacji działalności. Z tego powodu badanie i ocena płynności finansowej należy do najistotniejszych działań zarządzających przedsiębiorstwem. Celem artykułu jest ukazanie roli i znaczenia płynności finansowej w zarządzaniu przedsiębiorstwem w sytuacjach kryzysowych, na przykładzie wybranej spółki X w latach 2008–2010.

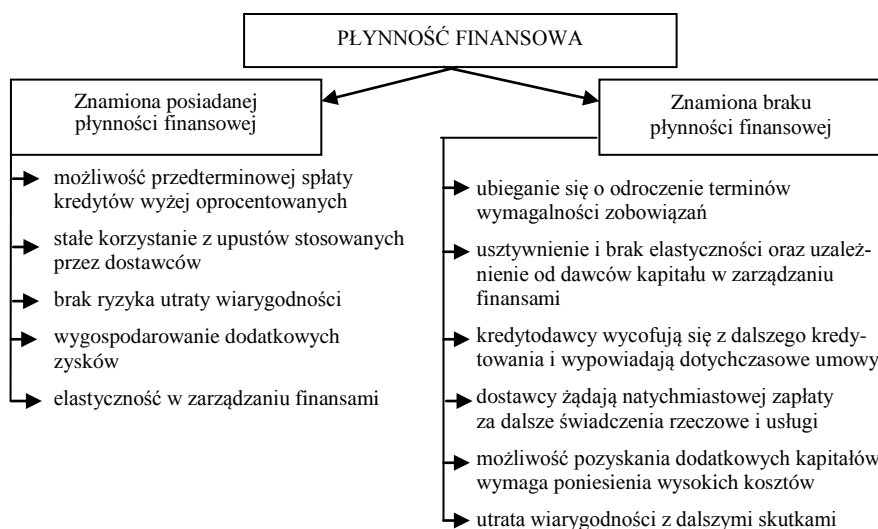
1. Istota płynności finansowej w dobie kryzysu gospodarczego

Oceniając kondycję finansową przedsiębiorstwa, uwagę należy poświęcić płynności finansowej, której przedmiotem jest badanie zdolności do regulowania bieżących zobowiązań danego przedsiębiorstwa (Gorczyńska i in. 2008: 62). Ma to szczególne znaczenie w momencie spadku koniunktury gospodarczej (Rogała) w czasie kryzysu, gdyż jej odpowiedni poziom zapewnia wywiązywanie się jednostki z zobowiązań krótkoterminowych. W dłuższym czasie ukazuje czy przedsiębiorstwo jest rozwojowe oraz, czy jest w stanie funkcjonować w dobie kryzysu (Gołaś i in. 2010: 59).

* dr inż. Sylwia Kowalska, Katedra Finansów, Bankowości i Rachunkowości Zarządczej, Wydział Zarządzania, Politechnika Częstochowska, e-mail: sylkako@wp.pl.

Termin płynność finansowa oznacza zdolność przedsiębiorstwa do terminowego regulowania swoich zobowiązań. M. Jerzemowska (2006: 135) podaje szersze znaczenie płynności finansowej, które określa jako „zdolność przedsiębiorstwa do terminowego regulowania zobowiązań bieżących, uwarunkowanej wielkością krótkoterminowego zadłużenia oraz poziomem aktywów obrotowych”. Z kolei dla W. Gabrusewicz (2005: 256–257) płynność jest pojęciem wieloznacznym, które rozpatrywane w aspekcie majątkowym oznacza zdolność składników majątkowych przedsiębiorstwa do zamiany w prosty sposób na gotówkę. T. Cicirko (2010: 11–13) podkreśla w tym aspekcie płynność, jako „zdolność zamiany aktywów na środki pieniężne w najkrótszym terminie bez utraty ich wartości”. Zdaniem M. Hamrola (2005: 10) płynność finansowa wpływa i warunkuje trwanie i rozwój oraz możliwość kontynuowania działalności przez przedsiębiorstwa. Najogólniej mówiąc, płynność definiowana jest jako zdolność do bieżącego regulowania zobowiązań. Przejawia się to rozdysponowaniem środków pieniężnych, które wpływają i wypływają z firmy w taki sposób, aby z jednej strony nie doprowadzić do jakichkolwiek opóźnień płatniczych, a z drugiej, aby nie dopuścić do utrzymywania się nadmiernej wielkości środków płynnych.

Jeżeli firma zalega z płatnościami, prowadzi to do osłabienia wizerunku firmy. Sytuacja taka może doprowadzić do pogorszenia dotychczasowych warunków współpracy, skracania terminów płatności, wymagania przedstawienia zabezpieczeń, wstrzymanie dostaw. Ze strony banków opóźnienia mogą powodować gorsze warunki w wypadku kolejnych kredytów lub pożyczek, a nawet wypowiedzenie umów kredytowych. Gdy dojdzie do kłopotów z płynnością przedsiębiorstwa, może być ono narażone na odpowiedzialność karnoskarbową, zwłaszcza kiedy nastąpią opóźnienia w regulowaniu podatków lub innych zobowiązań publiczno-prawnych. Wtedy jest zagrożona działalność bieżąca firmy, kłopoty z terminowym wywiązaniem się z zawartych umów lub kontraktów, a następstwem tego mogą być opóźnione wpływy środków pieniężnych od odbiorców usług lub produktów. Pozytywy płynności finansowej przedsiębiorstwa oraz negatywy jej braku przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Znamiona posiadania i braku płynności finansowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Gorczyńska i in. 2008: 127).

Płynność finansowa w przedsiębiorstwie ma zatem bardzo ważne znaczenie. Polega ona na tym, aby firma w określonych terminach dokonywała regulacji swoich spłat. Wiąże się to ze stałym monitorowaniem wydatków i wpływów, terminowym regulowaniem zobowiązań, nadzorowaniem należności, utrzymywaniem zapasów na poziomie niezagrażającym przestojami w produkcji, a także innymi czynnikami wpływającymi na efektywne funkcjonowanie przedsiębiorstwa. Tym samym zarządzający jednostką, nadzorując płynność finansową, muszą mieć wiedzę o działalności każdej komórki przedsiębiorstwa, gdyż niewielki błąd może doprowadzić najpierw do chwilowego zachwiania działalności, po czym do utraty płynności oraz bankructwa.

2. Płynność finansowa a sytuacje kryzysowe

Płynność finansowa jest jednym z kryteriów oceny działalności finansowej przedsiębiorstwa. Menedżerowie, którzy zajmują się utrzymywaniem poziomu płynności finansowej firmy, muszą dbać i starać się, aby płynność nie była za niska lub za wysoka. Powinna utrzymywać się na optymalnym poziomie. Poziom ten jest uzależniony od rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej. W sytuacji, gdy firma będzie osiągała niski poziom płynności, oznaczać to będzie, że ma problemy z terminowym regulowaniem swoich płatności. W przypadku wysokiego poziomu płynności wystąpi zamrożenie części kapitału obrotowego, co prowadzi do zmniejszenia rentowności przedsiębiorstwa.

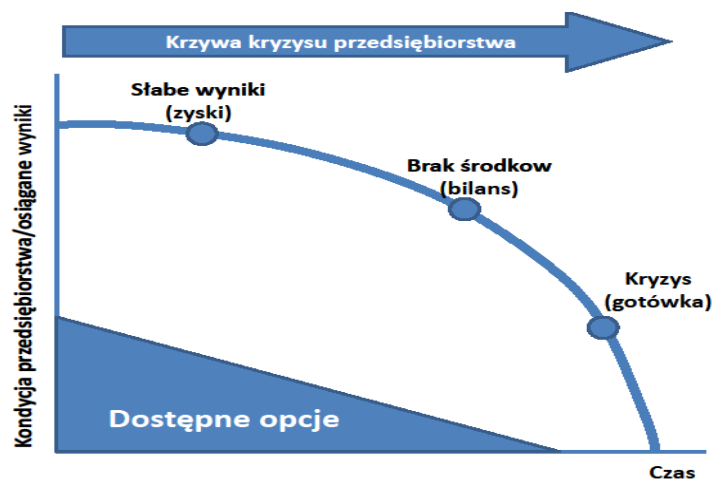
Przy złym zarządzaniu finansami może wystąpić utrata płynności finansowej lub niewypłacalność przedsiębiorstwa. O braku płynności świadczą następujące zachowania:

- staranie się o odroczenie terminów wymagalności zobowiązań,
- żądania przez dostawców natychmiastowego regulowania zapłaty za dalsze świadczenia rzeczowe,
- brak elastyczności i uzależnienie od dostawców kapitału w zarządzaniu finansami,
- wycofanie przyszłych kredytów i wypowiedanie obecnych,
- uzyskanie dodatkowych kapitałów powoduje dodatkowe koszty,
- utrata wiarygodności (Znanięcka 2001: 93).

W literaturze wymienia się trzy etapy prowadzące do upadku jednostki, na które wpływa płynność finansowa:

- pierwszy występuje, gdy zarządzający przedsiębiorstwem zmniejszają wydatki wobec pracowników oraz ograniczają koszty; dodatkowo zwiększa się nacisk na ściągalność należności oraz prolongowanie terminu spłaty zobowiązań;
- drugi cechuje się znacznymi problemami z płatnościami, co wiąże się z prawie całkowitą redukcją wydatków; zarządzający sprzedają środki trwałe, by pozyskać gotówkę oraz dokonują starań, by zdobyć nowe źródło finansowania.
- ostatni etap, czyli niewypłacalność prowadzi do redukcji zatrudnienia oraz zbywania majątku firmy, a gdy nie przynosi to wymiernych rezultatów – jednostka upada (Jerzemowska 2006: 35).

Dyrektorzy finansowi są w stanie przewidzieć i zapobiec dalszemu pogarszaniu się sytuacji na każdym etapie. Polega to na analizie oraz efektywnym zarządzaniu majątkiem obrotowym danej jednostki gospodarczej. Na rysunku 2 przedstawiono przykładowe fazy kryzysu występujące w jednostkach gospodarczych.

Rysunek 2. Krzywa kryzysu w przedsiębiorstwie

Źródło: (Kryzys na rynkach...: 27).

W początkowej fazie kryzysu w przedsiębiorstwie uwidaczniają się niekorzystne zmiany wyników finansowych oraz wskaźników efektywności. Wówczas również pogarsza się płynność finansowa, powodując niepokój zarówno zarządzających, jak i instytucji finansujących jednostkę. Jest to moment na podjęcie działań poprawiających sytuację. W przeciwnym wypadku sytuacja pogarsza się, wzrastają straty oraz zobowiązania. Banki oraz kontrahenci restrykcyjnie traktują kredytobiorców. Brak gotówki uniemożliwia regulację zobowiązań, co negatywnie wpływa na relacje z dostawcami, a nawet prowadzi do postępowania windykacyjnego.

Na każdym etapie kryzysu istnieje możliwość ustabilizowania i zmiany trendu spadkowego (*Kryzys na rynkach...: 27*) przez zredukowanie kosztów, zmianę organizacji przedsiębiorstwa. Najważniejsze jest jednak, aby szybko zidentyfikować źródła problemów (*Kryzys na rynkach...: 27*), gdyż wraz z upływem czasu możliwości restrukturyzacyjne zmniejszają się.

3. Analiza długoterminowej płynności finansowej

Badanie i analiza bilansu przedsiębiorstwa dostarcza informacji o sposobie finansowania poszczególnych składników majątku oraz o zachowaniu równowagi finansowej. Majątek jednostki gospodarczej pozwala na wypracowanie zysku oraz gwarantuje wypłacalność. Aktywa trwałe przedsiębiorstwa cechują się małą płynnością, a więc jednostka powinna posiadać składniki majątkowe, pozwalające na bieżące regulowanie swych zobowiązań wymagalnych. Rozpatrując działalność przedsiębiorstwa długookresowo, należy zwrócić uwagę zarówno na zdolność do generowania zysków, jak i na wypłacalność, gdyż wielkości te są ze sobą mocno skorelowane i gwarantują kontynuację działalności oraz wpływają na zachowanie płynności finansowej.

Najistotniejszymi wskaźnikami długoterminowej płynności finansowej oceniającymi stopień pokrycia są wskaźniki pokrycia I i II stopnia, które zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1

Wskaźniki I i II stopnia pokrycia aktywów trwałych w przedsiębiorstwie X w latach 2008–2010 (w %)

Rok	2008	2009	2010
Wskaźnik I stopnia pokrycia aktywów trwałych	93,0	95,0	94,0
Wskaźnik II stopnia pokrycia aktywów trwałych	105,5	104,5	104,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych przedsiębiorstwa X.

Wskaźnik I stopnia ukazuje, że w latach 2008–2010 aktywa trwałe były prawie w całości finansowane kapitałem własnym, tj. ponad 93%. Wyniki te były korzystne dla potencjalnych inwestorów, wierzycieli.

Dla dokładniejszej oceny stopnia pokrycia przeprowadzono również analizę za pomocą wskaźnika II stopnia pokrycia aktywów trwałych, który osiągnął wysokie wartości, świadczące o możliwości regulowania wszelkich zobowiązań wobec kontrahentów. W powyższej sytuacji przedsiębiorstwo nie miało problemów z zachowaniem płynności finansowej.

Przedstawione wskaźniki I i II stopnia pokrycia aktywów trwałych przedsiębiorstwa X w latach 2008–2010 ukazują, że aktywa trwałe firmy X były prawidłowo finansowane. Wysokie wartości wskaźnika I stopnia i wskaźnika II stopnia mówią o tym, że przedsiębiorstwo było w stanie spłacić swoje zobowiązania, co świadczyło o umiejętnym zarządzaniu finansami firmy.

4. Statyczna i dynamiczna ocena płynności finansowej przedsiębiorstwa X

Statyczne metody analizy płynności finansowej przedsiębiorstwa służą do bieżącej oceny i zbadania zdolności jednostki do obsługi zadłużenia. Ocena krótkoterminowa sprowadza się do analizy przepływów środków pieniężnych, aktywów obrotowych oraz zobowiązań bieżących. Jest to badanie relacji pomiędzy składnikami aktywów obrotowych, a wielkością zobowiązań krótkoterminowych. W tabeli 2 wskazano wskaźniki płynności dla badanego przedsiębiorstwa X.

Tabela 2

Wskaźniki płynności finansowej przedsiębiorstwa X w latach 2008–2010

	2008	2009	2010
Wskaźnik bieżącej płynności finansowej	1,40	1,20	1,60
Wskaźnik przyspieszonej płynności finansowej	0,75	0,68	1,02
Wskaźnik środków pieniężnych	0,12	0,11	0,17

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów źródłowych przedsiębiorstwa X.

Wskaźnik bieżącej płynności finansowej w badanych latach oscylował w zalecanym przedziale. W 2009 roku wyniki uległy pogorszeniu, wskazując na drobne problemy przedsiębiorstwa z dysponowaniem wystarczającą ilością gotówki na regulowanie swoich płat-

ności w terminie. Spowodowane było to problemami z odzyskaniem należności od odbiorców, a także zainwestowaniem w dodatkowe materiały do produkcji w obawie przed zmianą cen. Sytuacja znacznie poprawiła się w 2010 roku i wówczas przedsiębiorstwo miało bieżącą płynność finansową na dobrym poziomie.

Kolejny wskaźnik płynności przyspieszonej w pierwszych dwóch latach przyjmował wartości niższe od przyjętej normy, co oznaczało, że w 68%–75% firma X była w stanie spłacić swe zobowiązania krótkoterminowe, po uprzednim spieniężeniu najbardziej płynnych części posiadanego majątku. W 2010 roku poziom wskaźnika wzrósł do 1,02, co świadczyło o znacznej poprawie sytuacji w jednostce. Wówczas jednostka była zdolna uregulować płatności w całości, gdyby zaistniała nagła potrzeba.

Kolejny wskaźnik opisuje natychmiastową płynność jednostki gospodarczej, z której wyniki należy uznać za zadowalające, gwarantujące możliwość zawierania korzystnych kontraktów. Wartości świadczą o tym, że przedsiębiorstwo nie miało problemów z regulacją swych zobowiązań bez względu na uprzednie wpływy należności. Powyższa analiza płynności finansowej przedsiębiorstwa nie dostarcza wszystkich informacji o kondycji jednostki, dlatego pogłębiono badania o wskaźniki rotacji i wskaźniki cyklu zapasów, należności oraz zobowiązań, co przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3

Wskaźnik rotacji i cyklu należności oraz zobowiązań w przedsiębiorstwie X w latach 2008–2010

	2008	2009	2010
Wskaźnik rotacji należności	4,62	5,79	7,01
Wskaźnik cyklu należności (w dniach)	79,60	66,34	107,00
Wskaźnik rotacji zobowiązań	4,07	4,38	4,45
Wskaźnik cyklu zobowiązań (w dniach)	88,45	82,1	88,89

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów źródłowych przedsiębiorstwa X.

Z danych w tabeli 3 wynika, że największy problem ze ściąganiem należności od kontrahentów przedsiębiorstwo miało w 2010 roku, gdyż środki pieniężne za sprzedane produkty wracały do firmy po 107 dniach. Stan ten spowodowany był długim kredytowaniem odbiorców w związku z dużą konkurencją w branży. Nie była to sytuacja pożądana, gdyż generowała koszty utraconych korzyści, a także istniała możliwość utracenia płynności.

Wskaźnik cyklu zobowiązań w analizowanych latach w spółce X na przemian spadał i wzrastał, na co wpływ miał niewątpliwie związek z nieterminowym otrzymywaniem należności. Ogólnie przedsiębiorstwo spłacało swe zobowiązania w czasie krótszym niż trzy miesiące, co zdecydowanie można uznać za korzystne zjawisko.

Wskaźniki statyczne nie uwzględniają czasu, jaki niezbędny jest do zamiany aktywów bieżących na środki pieniężne, a także momentu dokonywania płatności zobowiązań bieżących. Z tego powodu, by mieć rzetelny obraz kondycji finansów jednostki gospodarczej, należy przeprowadzić dynamiczną ocenę płynności finansowej przedsiębiorstwa.

Uzyskiwanie nadwyżek pieniężnych oraz generowanie dodatniego wyniku finansowego jest istotą działania każdego przedsiębiorstwa. W tabeli 4 przedstawiono istotne grupy wskaźników wydajności i wystarczalności gotówkowej.

Wskaźnik wydajności pieniężnej sprzedaży, informuje, że ponad 10% przychodów ze sprzedaży miało pokrycie w środkach netto z działalności operacyjnej w badanych latach.

Tabela 4

Wskaźnik wydajności pieniężnej w przedsiębiorstwie X w latach 2008–2010

	2008	2009	2010
Wskaźnik wydajności pieniężnej sprzedaży	0,137	0,100	0,110
Wskaźnik wydajności pieniężnej zysku	0,210	0,240	0,230
Wskaźnik wydajności pieniężnej kapitału własnego	0,148	0,110	0,120

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów źródłowych przedsiębiorstwa X.

Kolejny wskaźnik wydajności pieniężnej zysku mówi, ile gotówki generuje każda jednostka zysku operacyjnego uzyskana przez przedsiębiorstwo. W badanych latach 2008–2010 każda jednostka zysku operacyjnego zawierała się w przedziale 0,21–0,24.

Następnym wskaźnikiem wydajności jest wskaźnik wydajności pieniężnej kapitału własnego, który w badanym przedsiębiorstwie świadczy, że 11%–14% gotówki było generowane przez jednostkę majątku. Wartość tego wskaźnika była najlepsza w roku 2008.

Przeprowadzenie pełniejszej analizy płynności finansowej przedsiębiorstwa należy dokonać na podstawie wskaźników wystarczalności gotówki, które wyrażają stosunek wypracowanej gotówki z działalności podstawowej do wszelkich wydatków jakie ponosi jednostka gospodarcza. W tabeli 5 przedstawiono wartość wskaźnika wystarczalności gotówki na spłatę zadłużenia dla przedsiębiorstwa X w latach 2008–2010.

Tabela 5

Wskaźniki wystarczalności gotówki w przedsiębiorstwie X w latach 2008–2010

	2008	2009	2010
Wskaźnik wystarczalności gotówki na spłatę zadłużenia	0,430	0,360	0,340
Wskaźnik wystarczalności gotówki na spłatę zadłużenia krótkoterminowego	0,560	0,446	0,480

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów źródłowych przedsiębiorstwa X.

Wskaźnik wystarczalności gotówki na spłatę zadłużenia w badanym okresie kształtował się poniżej 1, a więc nadwyżka środków pieniężnych nie wystarczała na pełne sfinansowanie wydatków działalności finansowej i działalności inwestycyjnej.

Wskaźnik wystarczalności gotówki na spłatę zobowiązań krótkoterminowych świadczy, że w roku 2008 ze środków pieniężnych uzyskanych z działalności podstawowej przedsiębiorstwo było w stanie pokryć 56% swoich zobowiązań krótkoterminowych. W następnym roku sytuacja ta uległa pogorszeniu i wówczas tylko 44% zadłużenia mogło zostać spłacone. Wartość wskaźnika nieznacznie wzrosła w ostatnim badanym roku, do poziomu 48%, reszta gotówki pochodziła z dodatkowych źródeł pozyskania zasobów finansowych.

Wartości wskaźników wystarczalności gotówki ukazują, że przedsiębiorstwo w roku 2008 było w stanie spłacić 43% swoich zobowiązań ogółem i 56% zobowiązań krótkoterminowych. W kolejnych latach tendencja była spadkowa, najmniej osiągnął wskaźnik wystarczalności gotówki – 0,34 na spłatę zadłużenia ogółem w roku 2010. Oznacza to, że przedsiębiorstwo X mogło wówczas spłacić tylko 34% swoich zobowiązań ogółem, w związku z czym w celu spłacenia całego zadłużenia ogółem byłoby zmuszone do sięgnięcia po dodatkowe źródła gotówki z instrumentów finansowych.

Uwagi końcowe

Kryzys finansowy zapoczątkowany w 2007 roku dotknął gospodarki krajów na całym świecie, w tym również przedsiębiorstwa w Polsce. Nastąpiło spowolnienie rozwoju gospodarczego. Wiele przedsiębiorstw stanęło na skraju bankructwa. Istotnym narzędziem wspomagającym zarządzanie w sytuacjach kryzysowych stała się, będąca częścią analizy wskaźnikowej ocena poziomu płynności finansowej. Odpowiednio dobrane wskaźniki pozwalają ukazać i obiektywnie ocenić faktyczny stan przedsiębiorstwa.

Literatura

- Cicirko T. (2010), *Podstawy zarządzania płynnością finansową przedsiębiorstwa*, Oficyna Ekonomiczna SGH, Warszawa.
- Gabrusewicz W. (2005), *Podstawy analizy finansowej*, PWE, Warszawa.
- Gorczyńska M., Wieczorek-Kosmala M., Znanięcka K. (2008), *Finanse przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Gołaś Z., Bieniasz A., Czerwińska-Keyzer D. (2010), *Stopień pokrycia zapotrzebowania na kapitał pracujący kapitałem stałym netto jako miara płynności finansowej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” t. 55(111), Warszawa.
- Rogala R., *Plan doskonały*, www.e-rachunkowosc.pl (28.02.2012).
- Hamrol M. (2005), *Analiza finansowa przedsiębiorstwa. Ujęcie sytuacyjne*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Wydanie II, Poznań.
- Jerzemska M. (2006), *Analiza ekonomiczna w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa.
- Kryzys na rynkach finansowych*, www.pwc.com/pl/pl (25.02.2012).
- Znanięcka K. (2001), *Zarządzanie finansami przedsiębiorstw*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Centralny Ośrodek Szkolenia Zawodowego, Warszawa.

THE IMPORTANCE OF LIQUIDITY IN THE MANAGEMENT DURING CRISIS SITUATIONS

Abstract: In a market economy and the constantly increasing competitive maintenance the financial liquidity is important to ensure continuity of activity. For this reason, examination and evaluation of financial liquidity is one of the most important activities of managers. The research aim of the article was to show the role and importance of liquidity in the management upon crisis situations on the example the company X in years 2008-2010. The financial crisis started in 2007 has affected the economies all around the world, including Polish companies. There was observed the slowdown in economic growth. Many companies have stood on the brink of bankruptcy. An essential tool for crisis management has become liquidity analysis, part of ratio analysis. It examines the ability to pay current liabilities of the company. The properly selected financial ratios allow to show and objectively assess the actual condition of the company.

Keywords: liquidity, going concern, the financial crisis, competition

Cytowanie

- Kowalska S. (2013), *Znaczenie płynności finansowej w zarządzaniu przedsiębiorstwem w sytuacjach kryzysowych*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 757, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 58, Szczecin, s. 223–230; www.wneiz.pl/frfu.